

Selçuk Üniversitesi/Seljuk University
Fen-Edebiyat Fakültesi/Faculty of Arts and Sciences
Edebiyat Dergisi/Journal of Social Sciences
Yıl/ Year: 2008, Sayı/Number: 19, 37-55

AHMED-İ BARDAHÎ'NİN TÜRKÇE VE FARŞÇA MANZUM ARUZ RİSALESİ

Prof. Dr. Ahmet SEVGİ
Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ahsevgi@selcuk.edu.tr

Özet

Ahmed-i Bardahî "Sunisa"lıdır. 15. asrın ikinci yarısıyla 16. asrın ilk çeyreğinde yaşamış olduğu tahmin edilmektedir. Elde mevcut tek eseri "Câmi'u'l-Fâris" in "mukaddime" ve "ferağ kaydı"nda, Mehmet Paşa ve Mahmut Bey'e ithaf ettiğini söylediği söz konusu eserini 905/1499'da ikinci defa temize çektiği bilgisi yer almaktadır. Biz bu makalemizde sözlük ve edebiyat bilgisi niteliği taşıyan "Câmi'u'l-Fâris" in aruzla ilgili kısmın metnini sunuyoruz.

Anahtar Kelimeler: Ahmed-i Bardahî, Sunisa, Câmi'u'l-Fâris, sözlük, aruz.

AHMED-İ BARDAHÎ'S TURKISH AND PERSIAN POETICAL ARUZ PAMPHLET

Abstract

Ahmed-i Bardahî is from "Sunisa". He is believed to have lived between the late 15th century and early 16th century. It is stated in the introduction and at the end of his only existing work "Cami'u'l-Faris", a kind of book that contains a lexicon and information on literature, that he made a fair copy of the book in question a second time, which he said he had dedicated to Mehmed Pasha and Mahmoud Beg, in 905/1499. In this paper, we present the text of that part of "Cami'u'l-Faris" which deals with aruz.

Key Words: Ahmed-i Bardahî, Sunisa, Cami'u'l Faris, lexicon, aruz.

Ahmed-i Bardahî hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Elde mevcut tek eseri "Câmi'u'l-Fâris" in "mukaddime" ve "ferağ kaydı"ndaki bilgilerden adının "Ahmed", lakabının "Bardahî" (çömlekçi), memleketinin de "Sunisa" ¹ olduğu anlaşılmaktadır. Ahmed-i Bardahî ve eserini ilk defa edebiyat dünyasına tanıtan Ali Emîrî Efendi'nin, ² "Bardahî" kelimesini yer ismi olarak değerlendirip adı geçen şahsı "Âmid"li (Diyarbakır) göstermesi, ayrıca tanıtmış olduğu "Câmi'u'l-Fâris" nüshasının ithafa dair kısmının eksik olması dolayısıyla, Ahmed-i Bardahî'nin çevresindeki devlet yöneticilerini yanlış takdim etmesi ve nihayet mezkûr nüshayı müellif nüshası kabul ederek istinsah tarihi olan 907/1501'i kitabın yazılış tarihi olarak vermesi meseleyi içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Konuyla ilgili daha sonra verilen bilgiler ve yapılan çalışmalar da bu yanlış bilgiler üzerine bina edildiği için sağlıklı ³ bir neticeye ulaşmak iyice zorlaşmıştır. Biz bu makalemizde "Câmi'u'l-Fâris" in bilinen en eski ve tam nüshası olan Koyunoğlu Müzesi nüshasını ele alarak müellif hakkında sahih bilgiler vermeye çalışacağız. Sonra da görebildiğimiz diğer nüshalarda olmayan aruzun Türkçe dörtlüklerle anlatıldığı kısmı -Farsça beyitleri de ekleyerek- sunacağız.

Elimizdeki nüsha, İzzet Koyunoğlu Ktp. 13622 numarada kayıtlıdır. 134 varaklık eser şöyle başlar:

¹ "Sunisa" Sivast'ta bir nahiye adı. Bkz. Ahmet Rifat: Lügât-i Târîhiye ve Coğrâfiye, c. 3-4, Tıpkıbasım, Ankara 2004, s.188; Faruk Sümer bu konuda şunları söyler: "Sivas kazalarından Sûnîsâ, Niksar'ın batısında, Amasya'nın kuzey batısında ve Ladik'in doğusunda, Kelkit'e yakın bir yerde idi. Bkz. Abû Bakr-i Tihriânî: Kitâb-i Diyârbakriyya, (Yayımlayanlar:Necati Lugal-Faruk Sümer), c. 1, Ankara 1993, s.42-43, 6. not.

² Ali Emîrî: "Âmid Şehrinin Akkoyunlular Zamanındaki Şiir ve İnşâ ve Evzân ve Arûzuna Bir Numûne", Âmid-i Sevdâ, nr. 5, 16 Nisan 1325/29 Nisan 1909, s.67-74.

³ a) Bağdatlı İsmail Paşa: Keşfu'z-zunûn Zeyli, İst. 1972, c.1, s. 352.

b) Şevket Beysanoğlu: Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları, c. 1, İst. 1957, s. 51-54.

c) Kemal Eraslan: "Eski Bir Belagat Kitabı", Birinci Millî Türkoloji Kongresi Tebliğleri, İst. 1980, s. 3-8.

d) Yusuf Öz: Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 1996, s. 180-195.

e) Kazım Yetiş: "XVI. Yüzyıl Başında Yazılmış Bir Kavâid-i Şi'riyy Risâlesi", İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İst. 2000, c. XXIX, s. 285-343.

f) Hatice Şahin: "Farsça'dan Türkçe'ye Bir Sözlük: Câmi'u'l-Fürs", EJOS, VII (2004), nr. 16, s.51-54.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَبِهِ نَسْتَعِينُ

حمد و سپاس و ثناى بى قیاس بران خدای فرمانده را که موجود از عدم بنده را و صلوة و درود بر روح پاک محمد
المصطفی را که سرور کاینات و مفضل موجودات است. v. 1^b

Son:

و بعد ذلک بلکل کم معاده لطافت و ظرافت اولدر کم هم معنای بیت و هم معنای معا اول و هم معنای
بیت اول نامک صاحبته مناسب اوله. v. 134^b

Eserin ithafa dair kısmında da şu ifadeler yer almaktadır:

دستور اعظم سپهسالار معظم مفضل الامراء والكبراء و جمع العلماء و الفضلاء ملاذ الغرباء و كهف الفقر امر بى العقلا
و محب الاتقياء عزيز العصر مجموع الفضائل فريد الدهر محمود الخصال منبع الجود والكرم معدن اللطف و النعم
عمدة الملوك و السلاطين فخر الدولة و الدين مغيب الاسلام و السليين اعنى به محمد پاشا دام عمره و اقباله
برآن نسق مذکور جمع این کتاب اشارت کرد ابد انده عشره و عمر ولده بالويه النصر وهو ايضا ذخیر الزمان منبع
الامان امیر الامراء امین الامناء وهو مؤيد فى الساء و المنصور على الاعداء اعنى به محمود بيك ادام انده ایام دولته
بلطفه و كرمه v.1^b-2^a

“Câmi‘u'l-Fâris”in “ferâğ kaydı” ise şöyledir:

تم کتاب جامع الفارس بعون الله الملك النفاذ وهو العزيز الستار بياضا صحيفا ثانيا علمى يد احمد برداخي بك
الصوفيساوى اللهم اغفر لنا و لوالدى و بجميع السليين و السلسات الاحياء منهم والاموات فى اوائل جمادى
الاولى سنة خمس و تسع مائة v. 134^b

Ahmed-i Bardahî ve “Câmi‘u'l-Fâris” adlı eseri yukarıdaki metinler ışığında ele alınırsa meselenin büyük ölçüde aydınlığa kavuşacağını düşünüyoruz.

Öncelikle belirtelim ki Ahmed-i Bardahî, Ali Emîrî'nin iddia ettiği gibi “Âmid”li değil, “Sunisa”lıdır. (Sivas'ta bir nâhiye adı) “Bardahî”nin sonundaki “yâ” (ى) yâ-yı nispet değil, yâ-yı fâiliyet olmalı. Aslında eserin “ketebe” kaydında bu açıkça görülüyor.

Diğer taraftan, "Câmi'u'l-Fâris" in ithaf edildiği Mehmet Paşa ve Mahmut Bey'in de; babası Uzun Hasan'a muhalefet ederek Osmanlılara sığınan ve Fatih Sultan Mehmet'e damat olduğu için kendisine Sivas Beylerbeyliği verilen Uğurlu Mehmet Paşa ve oğlu Mahmut olduğunu tahmin ediyoruz.⁴ Bu durumda eserin yazılış tarihi de Mehmet Paşa'nın Sivas Beylerbeyliği'ne tayini (879/1474) ile öldürüldüğü (882/1477) yıllar arasında olması gerekir. "Câmi'u'l-Fâris" in tanıtmaya çalıştığımız Koyunoğlu Ktp. nüshasının "itmam"ında eserin 905/1499'da Ahmed-i Bardahî eliyle ikinci defa temize çekilerek yazıldığı ifade edilmektedir. Kanaatimizce bu eser Mehmet Paşa'nın öldürülmesine yakın bir tarihte kaleme alınmıştır. Hâmîsi Mehmet Paşa'nın Akkoyunlular tarafından katledilmesi dolayısıyla müellif kendisine bir zarar gelebilir endişesiyle kitabı uzun bir müddet ortaya çıkaramamış, ortam biraz müsait olduktan sonra ancak 1499 yılında -belki de müsveddeden temize çekerek- istifadeye sunmuştur.

ESERİN MUHTEVASI

Câmi'u'l-Fâris, edebî bilgilere dâir ansiklopedik nitelikte bir eserdir. Ahmed-i Bardahî Farsça yazdığı mukaddimede eserinin adını ve muhtevasını şöyle veriyor:

چون جامع الفاظ فرس شد نامش جامع الفارس نهادم و بر پنج قسم مشتمل کردم. قسم اول در اسماء قسم دوم
در افعال قسم سوم در حروف قسم چهارم در اسماء شهور از تاریخ سریانی و متعلقانش قسم پنجم در قواعد شعریه
و متعلق او 2^a.

Görüldüğü gibi müellifin "Câmi'u'l-Fâris" adını verdiği eseri beş bölümden oluşmaktadır:

- 1- İsimler (v. 2^a-99^a)
- 2- Fiiller (v. 99^a-116^a)
- 3- Harfler (v.116^a-120^b)
- 4- Ayların isimleri (v. 120^b-124^a)
- 5- Kavâ'id-i şî'riyye (124^b-134^b)

⁴ Geniş bilgi için bkz. a) Mükrimin Halil Yınanç, "Akkoyunlular" mad. İA, c. 1, İst. 1978, s. 251-270.

b) İsmail Hakkı Uzunçarşılı: Osmanlı Tarihi, c. 2, Ankara 1983, s. 104-105.

c) a.mlf., Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Ankara 1988, s.169, 3. not.

Biz bu makalemizde “Câmi‘u'l-Fâris”in beşinci bölümünde yer alan aruza dair kısmın (v.127^b-129^b) metnini sunuyoruz. Yukarıda da belirtildiği üzere bizim görebildiğimiz diğer nüshalarda aruz bahirleri sadece Farsça beyitlerle anlatılıyor. Oysa Koyunoğlu nüshasında bahirler önce Türkçe bir dörtlükle açıklanıyor, sonra da örnek Farsça bir beyit zikrediliyor. Müstakil bir risale niteliği taşıyan bu metin hazırlanırken Türkçe dörtlük ve Farsça beyitlerde görülen eksikler köşeli parantez [ ] içinde tarafımızdan tamamlanmaya çalışılmış, görülen imlâ hataları tashih edilmiş, fazlalıklar atılmış, takdim-tehirden kaynaklanan kusurlar düzeltilmiş, ancak fazla bir yekûn tutmayan bu zühuller belirtilmeye gerek görülmemiştir. Ayrıca, Farsça beyitlerde zaman zaman eserin Fatih Millet Ktp. Ali Emîrî Lgt. 39 numarada kayıtlı nüshasından da yararlanılmıştır. Şimdi Ahmed-i Bardahî'nin, aruzun 33 farklı kalıbını Türkçe dörtlüklerle açıklayarak her kalıp için bir de Farsça örnek beyit -9. kalıpta Arapça- zikrettiği bu önemli risalesini sunuyoruz...

HÂZÂ FÎ-BEYÂNİ KAVÂ'İDİL-'ARÛZ VE KAVÂ'İDİL-EVZÂN VE 'ADED-İ BUHÛR

İmdi bilgil kim 'arûz diyü mîzân-ı şî're dirler. Nitekim geçdi. Ve dahı 'arûzuñ asıl rûkni sekiz rûkündür. Ve ol sekiz rûkün dahı iki kısımdır. Birisi humâsî ve birisi sübâ'îdür. Ve humâsî oldur kim anuñ rûkni beş harf üzerine mebnî ola: Fâ'ilün ve fe'ülün gibi. Ve sübâ'î oldur kim anuñ rûkni yedi harf üzere mebnî ola: Mefâ'ilün müfâ'iletün müstef'ilün mütefâ'ilün mef'ülâtü gibi. Egerçi Cevherî katında mef'ülâtü bu rûkünlerden degüldür. Lâkin ba'zılar i'tibâr itmîşlerdür. Ve sekiz bahirden on altı bahir çıkar:

1- Hezec	5- Münserih	9- Müstec	13- Kâmil
2- Recez	6- Serî'	10- Tavîl	14- Vâfir
3- Remel	7- Mütেকârib	11- Medîd	15- Muktedab
4- Muzâri'	8- Hafîf	12- Basît	16- Mütedârik

Bu on altı buhûruñ fûrû'ı çokdur. Ba'zısın getürdük. Ol ki Türkîde ve Fârisîde inen müsta'mel degüldür anı terk itdük. Ve dahı kâ'ide-i 'arûz oldur ki beyti taktî' idicek mîzân-ı hurûfla beyt-i hurûfı sayup muvâzene kılmak râst degüldür. Zîrâ ki şu da gâh olur ki iki sâkin bir harf sayılır. Yâr ve câh ve şâh gibi. Bil ki vakit olur ki üç sâkin bir harf menziline olur. Dôst ve üst ve hâst gibi. Ve gâh olur ki bir müteharrikle bir sâkin bir harf-i müteharrik sayılır. Meselâ ne ن ve ki ك ve çü چ ve me م gibi. Ve gâh olur ki teşdîd bir harf sayılır. Ya'nî bir harf yerine tutulur. Kerret ve merret gibi. Ve şiddet ve kuvvet gibi. Ve gâh olur ki meddile bir sâkin bir harf-i müteharrik 'add olunur. Halâs gibi. Pes ma'lûm ola ki 'aded-i hurûfa i'tibâr yogımuş. Asıl vezni gözetmekmiş.

1) Bahr-i hezec-i sâlim-i müsemmen.

Gel imdi 'aklı gâvvâs it ayâ 'ilmi hüner-perver
 'Arûz-ı bahra sen tâlib çikargıl dürrle cevher
Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
 Buña dirler hezec sâlim ögüñde tut ayâ server

Misâl bi'l-Fârisî:

صبا پیغام فر دین ز سوی گلستان آرد
 عروس کل نقاب غنچه از رخسار دارد

2) Bahr-i hezec-i mahzûf-ı müseddes.

Ruhuñ alnuñ nedür nûrun 'alâ nûr
 [Olur üstinde zülf 'ârız-ı kâfûr]
Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün
 Hezec mahzûf budur añla ey hûr.

Misâl bi'l-Fârisî:

تو ای دلبر چنین شیرین از آنی
 که در کفتن عجب شیرین زبانی

3) Bahr-i hezec-i müseddes-i makbûz.

Gülsün dir iseñ yüzüñ ferecden
 'İlm okı halâs bul harecden
Mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün
 Geç bahr-i müseddes-i hezecden.

Misâl bi'l-Fârisî:

زلفت ز دلم ببرد آرام
 بر من نظری کن ای دل آرام

4) Bahr-i hezec-i ahreb-i mekfûf.

Zülfüñi gören dâ'ire-i hüsnüñe akreb
 Didi ki yine olmuş ayuñ menzili 'akreb
Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün
 Mekfûf olıcak böyle okınur hezec ahreb.

Misâl bi'l-Fârisî:

کو شمع میارید در این جمع که امشب
 [در مجلس ما ماه رخ دوست تمام است
 (حافظ)]

5) Bahr-i hezec-i ahreb-i maksûr-ı mahbûn-ı müsemmen.

Gül-zâr-ı cinân lütf-ı hüsnüñde müzeyyendür
 Şîr ü 'asel ü kevser la'lüñde mübeyyendür
Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün
 Uş vezn-i hezec ahreb mahbûn u müsemmendür.

Misâl bi'l-Fârisî:

لطفت بدلائلی پیرایه جان آید
 دستت بکهر بخشی سرمایہ جان آید

6) Bahr-i recez-i sâlim-i müsemmen.

Nisbet idersem yüzüñi aya güne gelmez yakın
 İnanmaz iseñ elüñe bir ayna alup bir bakın
Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
 Sâlim recez uş budur[ur] 'ilme'l-yakîn 'ayne'l-yakîn.

Misâl bi'l-Fârisî:

از سبزه هر جانبی فرش نبرد ساخته
 و زلاله در هر گوشه لعل و عقیق انداخته

7) Fer'-i recez.

Dil bende saña vü cân çâker
 Vâlih yanaguña şems-i hâver
Fa' müfte'ilün mefâ'ilün fa'
 Fer'-i recezi işit iy dilber.

Misâl bi'l-Fârisî:

بنشینم و صبر پیش کیرم
 [دنبال کار خویش کیرم
 (سعدی)]

8) Bahr-i remel-i müsemmen-i mahzûf.

Âfitâbı tal'atuñuñ 'âlemi rûşen kılur
 Nireye kim düşse sâyeñ serv ile gülşen kılur
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Bu remel bahridürür kim tab'uñı rûşen kılur.

Misâl bi'l-Fârisî:

دست طبع تست چرخ هست بحر هنر
 نظم و نثر تست عقد لولوی کنج کهر

9) Bahr-i remel-i mahzûf-ı müseddes.

Devlet-i kevneyn aña ma'tûf ola
 Her ki hûb ahlâk ile mevsûf ola
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
 Vezn budur çün remel mahzûf ola.

Misâl bi'l-'Arabî:

صاحب فی الجود معنی باذل
 محسن فی المنح مزن هاطل

10) Bahr-i remel-i mahebûn-ı müsemmen.

Gözün 'işvesine her kim ider ise nazarı
 Sanemâ kopdı sanur fitne-i devr-i kameri
Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
 Budur[ur] vezn-i remel kim ola mahebûn iy perî.

Misâl bi'l-Fârisî:

نعت چون کف جان بخش تو درد ملکست
 خاک درگاه تو تاج سر چرخ فلکست

11) Bahr-i remel-i mahebûn-ı müseddes.

Ne senün hüsnüñe var şerh u beyân
 Ne benüm derdüme var hadd u pâyân
Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
 Remel-i habn-ı müseddesdür iy cân.

Misâl bi'l-Fârisî:

قلم حشر کشت کنج عطاست
 کش چین پیش خطت عین خطاست

12) Bahr-i muzâri'-i ahreb.

Peyveste kûrlar tutar elde kaşuñ kemân
 Yâ Rabb şûh u zâlim olur uşbu bed-gümân
Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
 İşit muzâri' ahrebün evzânını 'ayân.

Misâl bi'l-Fârisî:

باهت تو مایه دریا محقر است
 با خاطر تو چشمه کرون مکدر است

13) Bahr-i münserih-i matvî-i mekşûf.

Lû'lû-yı ter dişün lâle-i hamrâ yüzün
 'Anber-i sârâ saçun nergis-i şehlâ gözün
Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün
 Münserih-i matvîdür keşf-i mutarrâ sözün.

Misâl bi'l-Fârisî:

پیرهن کل نکر کشته زمستی قبا
 طره شمشاد بین نافه دوست صبا

14) Bahr-i münserih-i matvî.

Ey lebi yâkût-ı ter dişleri lü'lû
 Saçları müşk-i Hutun beñleri Hindû
Müfte'ilün Fâ'ilün müfte'ilün fa'
 Münserih-i matvîdür bilgil iy meh-rû.

Misâl bi'l-Fârisî:

ای شده از حسن تو ماه منور
 ذکره سنبلت باغ معطر

15) Bahr-i serî'-i matvî.

Ey sanem-i dilber-i hulk-ı hasen
 Dünyede ol 'ömr-i bekâ ile sen
Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün
 Matvî serî' uşbudurur añla sen.

Misâl bi'l-Fârisî:

موسم عیش آمد و فصل بهار
 باده بیدار ای صنم کلغدار

16) Bahr-i Müctess.

Hayâli hattun u hâluñ kılalı dilde karâr
 Kara saçun gibi her dem günümi uşda karar
Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilât
 Bu bahr-i müctesi [bilene] kıla baht karâr.

Misâl bi'l-Fârisî:

حرام کشت بهر جانمی شدن ہی دوست
 غرامتت بهر کوشه شدن ہی یار

17) Bahr-i hafîf-i matvî.

Gül yanagundan oldu tâze bahâr
 La'lün âb-ı hayâtı eyledi zâr
Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
 Matvîdür bu hafîf iy yâr-i nigâr.

Misâl bi'l-Fârisî:

چرخ انصاف را مدار توی
 باغ اقبال را بهار توی

18) Bahr-i hafîf-i mahbûn.

Gözünüñ fitnesine dil meftûn
 Saçunuñ 'ukdesine cân mecnûn
Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
 Budurur çün hafîf ola mahbûn.

Misâl bi'l-Fârisî:

منشین با رفیق نافر جام
 که کثر آمد الف ز صحبت لام

19) Bahr-i hafif-i müntehab.

Ey Nigâr-ı hadd-ı semen v'ey habîb-i gönçe-dehen
 Gül-'izâr u sîm-beden serv-kadd u sîb-zekan
Fâ'ilâtü müfte'ilün fâ'ilâtü müfte'ilün
 Bu hafif-i müntehabuñ bahrin ideyin saña fen.

Misâl bi'l-Fârisî:

با نكار عيش بود بامداد سايد كل
 در بهارخوش نبود بي نكار ساغر و مل

20) Bahr-i mütekârib-i sâlim.

Nigâr-ı semen-ruh şeker-leb perî-rûy
 Beni 'anber-i ter saçı gâliye-bûy
Fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün
 Tekârüb ola sâlim uş ey perî-rûy.

Misâl bi'l-Fârisî:

ز دوران چرخ فلک دلفکارم
 دواي دل آخربيش که آم

21) Bahr-i mütekârib-i mahbûn.

Dil ehli gerek[dür] belâya hamûl
 Ne kim yârden gele ola kabûl
Fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl
 Tekârüb sekiz rûknilen old'usûl.

Misâl bi'l-Fârisî:

بروي تو چشم فلک روشن است
 بفر تو صحن زمين کلشن است

22) Bahr-i tavîl be-istilâh-ı Arab.

Bu bahr-i tavîli [sen] işit ey boyı uzun
 Ki nice latîf ü hûbdur müntehâ mevzûn
Fe'ûlün mefâ'ilün fe'ûlün mefâ'ilün
 Hemîşe [ola] yâruñ sa'id devletüñ efzûn.

Misâl bi'l-Fârisî:

طویلست آن محرکه باشد پیر از کهر
 در نظم تازی را بود طعم چون شکر

23) Bahr-i medîd-i müseddes.

Çün medîd ola müseddes vezni budur
 Çîn-i zülfi gibi yâruñ müşk-bûdur
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün
 Hoş düzilmiş lü'lü dişüñ gibi bu dür.

Misâl bi'l-Fârisî:

پیش جووت مایه دریا محقر
 با ضحیرت چشمه کردن مکرر

24) Bahr-i medîd-i müsemmen.

Fitnesi câzû gözüñüñ 'âlemi tutdı ser-te-ser
 Zülfüñ ile kimesne hîç çıkışamadı ser-be-ser
Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün
 Nazm ile her sözüñi kıl bahr-ı medîdle pür-dürer.

Misâl bi'l-Fârisî:

شاخ درخت نخت تو دلبر تانه و جوان
 شخص نحیف خصم تو خسته خوار و ناتوان

25) Bahr-i basît.

'Aşkuñdurur cânımı derde giriftâr iden
 Hecrûñdürür hâlümi irte gice zâr iden
Müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün
 Bahr-i basît oldı sözüñ dürr ü şevvâr iden.

Misâl bi'l-Fârisî:

ای سنبل تر شکن بکشاد چون چین را
 از روم خوش بوی کرد آن چین و ماچین را

26) Fer'-i basît-i mahbûn.

Fer'-i basît direm añla vü diñle beni
 'İlm ile muhterem it cehd eyle cân u teni
Müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün
 ابلیس الهوی اسفی یوم النوی بدنی

Misâl bi'l-Fârisî:

عسرت گمرین بقا دولت معین تو باد
 اقبال بر تو قبا رفعت نکین تو باد

27) Fer'-i basît.

Fer'-i basîti bilseñ irmez saña melâlet
 Vahdet etegin tut ister iseñ selâmet
Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün
 [Vahdete irmeyenler bilmez nedür hakîkat.]

Misâl bi'l-Fârisî:

از آفتاب رویت عالم شده منور
 ز لعل جان فزایت شکر شده مکرر

28) Bahr-i kâmil.

Nazar itdigümce cemâlüne gözümün ziyâsı mezîd olur
 Lebünün beyânın ider isem dil ü cân safâsı mezîd olur
Mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün
 Bu ki bahr-i kâmil okur isen sözünüñ bahâsı mezîd olur.

Misâl bi'l-Fârisî:

رسد از جفای تو عاقبت اثری بسع خدایگان
 بجهد بعون عنایتش دل من ز دست رایگان

29) Bahr-i kâmil-i mukattaf.

Şekeri hacel [kılalı] sözünüñ nebât u kandı
 İreli saçun nesîmi bûy-ı müşk-i [Çin] utandı.
Mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün
 Buña [vezn-i bahr-i] kâmil-i mukattaf-ârâ dendi.

Misâl bi'l-Fârisî:

سخنی حیات خشت ز شر و عیار دارد
 قلم کهر نثارت کرم شعار دارد

30) Bahr-i vâfir.

Şehâ dileseñ ki sen bilesin bu vâfiri hoş
 Uyar dil ü cân u 'akluñı fehmüne bile hoş
Müfâ'aletün müfâ'aletün müfâ'aletün
 Buña Arabî buhûr düşer kalan[ları] boş.

Misâl bi'l-Fârisî:

چو روی خوشت کزیده بدید شد صننا
 ز من دل و جان و عقل بعید شد صننا

31) Bahr-i muktedab.

Bu muktedabuñ buhûrını añla ey cân
 Ki Tâzî dile dÛrÛst gelÛr bu mîzân
MÛfâ'aletÛn mÛfâ'aletÛn fe'ÛlÛn
 Ne Fârisî vÛ ne TÛrkî gelÛr bu evzân.

Misâl bi'l-Fârisî:

رود ز دلم ز حسرت تو قراری
 بروی چو مه نما که رسد بهاری

32) Bahr-i mütedârik ve rekdü'l-hayl nîz be-gûyend.

Her kimüñ rehberi ola 'akl u edeb
 Aña hem-râh u huddâm ola fazl-ı Rab
Fâ'ilÛn fâ'ilÛn fâ'ilÛn fâ'ilÛn
 Rekd-i hayl uş budur bilmege ol sebeb.

Misâl bi'l-Fârisî:

نه بتو محنتی آورم بر سرم
 دم بدم جان و دل خون کنی در سرم

33) Bahr-i mütedârik-i mahbûn.

Mütedârik eger ola habn-ı revân
 Sanemâ ideyüm saña anı beyân
Fe'ilÛn fe'ilÛn fe'ilÛn fe'ilÛn
 Buña rekd-i hayıl dinÛr añla 'ayân.

Misâl bi'l-Fârisî:

صنا بنا رخ چون قسری
 بچه خفیه کنی ز نظر چو پیری

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وَبِهِ تَعَوَّذُ

حُدُوسِ سَیِّئَاتٍ وَشَاكِرٍ بِنِیَّاتِهِ بَرَّانِ خُدَايْ قَدَّامَهُ رَاةً كَمَا سَجَدَ اَنْعَمُ بِنَدَاةٍ
وَصَلَاةٍ وَدُرُودٍ بِنَهْوِ رُوحِ بَاةٍ عَمِلَ الْمَصْطَلِيَّ اَكْرَمَ سِرِّ رِيَاكِنَاةٍ وَمَعْرُوفٍ مَوْجِدِ اَسْتِ
وَبِنَاةٍ وَاصْحَابِ اَبَاةٍ كَرِيْمَاتٍ طَرِيقِ حَقِّدَةٍ خَلِيٍّ مَعْنَمِ اَجْمَعِ وَبِدُنِّي اَقْبَلِ اَنْ كَرِيْمَاتٍ
عَمْرَةٍ وَتَحْمِيْلَةٍ وَرَفِيفَةٍ خَيْرِ خَيْرَاتٍ كِتَابَاتٍ كَجَامِعِ الْعَاظِمَاتِ بِمَنْ خَصْرًا مَعَالِجِ الْجَوْهَرِ
دَرِّ لَفَاظِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْ اَنْجَمِ نَسْتَنْبِطِ اَنَا اَنْجَمِهَا فَاِنْ عَجْرًا اَنْ اَنْجَمِهَا بِمَعَالِجِ الْعَاظِمَاتِ
جَمْعُ كَرَمٍ اِنْ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا
كَمَا كَمَا فَالْجَمَانِ اَكْرَمُ دَرِّ لَفَاظِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ
وَالسَّمَاوَاتِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا
تَسْمُوْنَ اَنْ تَوَارِيْحِ سِرِّيَّاتِ حَسْبِ نَسْبَةٍ وَعَدَدِ اَيَّامِ مَسْتَقَرَّةٍ وَنَاوِيْهِ رُؤْيَاةٍ مَاهُ فَرِيْقُ نَامِ سِنَانِ
كُنْيَاةٍ وَكُنْيَاةٍ مَعْبُودَةٍ وَنَاوِيْهِ رُؤْيَاةٍ مَاهُ فَرِيْقُ نَامِ سِنَانِ
وَأَرْقَاةٍ مَعْبُودَةٍ اَطْرَافِهَا كُنْيَاةٍ مَعْبُودَةٍ اَطْرَافِهَا كُنْيَاةٍ مَعْبُودَةٍ اَطْرَافِهَا كُنْيَاةٍ
وَبِضَابِطِهِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا
وَبِعَرُوضِهِ اَصْلِ تَجْمِيْعِهِ اَبَاةٍ كَرِيْمَاتٍ وَبِعَرُوضِهِ اَصْلِ تَجْمِيْعِهِ اَبَاةٍ كَرِيْمَاتٍ
مَسْبُورَاتٍ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا
وَبِحَبِيْبَةِ نَيْبَاتٍ مَعْرُوفَةٍ مَعْرُوفَةٍ مَعْرُوفَةٍ مَعْرُوفَةٍ مَعْرُوفَةٍ مَعْرُوفَةٍ مَعْرُوفَةٍ
وَالسَّمْعُ عِنْدَ اللِّدَاةِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا بِمَجْمَعِ اَسْمَاءِ اَنْجَمِهَا

